

Inkeri Markkula

MAA JOKA EI KOSKAAN SULA

Helsingissä Kustannusosakeyhtiö Otava

Copyright © Inkeri Markkula ja Kustannusosakeyhtiö Otava 2021

ISBN 978-951-1-38641-4

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2021

POHJOISELLE

I

2003

KUN JON Jacobsen kuolee elämänsä toisen kerran, on toukokuu. Ilmassa ei ole kevään purevuutta enää, maanrajassa viiptyy jo lämpö ja meri on tyyni, horisontissa hitaasti liikkuva viiva.

On keskiviikkoiltapäivä. Ihmiset kulkevat töistä kotiin, tiet pulistelevat autoja, raitiovaunut puhkuvat ilmaan rätisevää hengitystään.

Jon seisoo vanhan postitalon katolla, naputtelee varpaillaan peltiaallon harjaa.

Hän ei muista miksi on tullut.

On hiljaista, näkymä katolta kaunis. Satamaan saapuu laiva, pieni valkoinen laatikko, on vaikea nähdä, liikkuuko se vai pysytteleekö paikallaan.

Savupiipun vieressä istuu rotta. Tuuli kuljettaa alumiinikäärettä, jonka pinnalla auringonvalo poukkoilee kuin varoitus, kuin heijastus metallisista siivistä.

Alhaalla kadulla joku huutaa, osoittaa taivaalle. Ihmiset kääntyvät katsomaan, näkevät katonlapeella sinitakkisen hahmon, jalat harallaan ja kädet kylkiä pitkin, kasvot sataman suuntaan. Ilma tihenee: Mitä hän aikoo?

Sinitakkinen hahmo horjahtaa, hätäkeskus saa hänestä tiedon.

Räystäästä irtoaa pala, se putoaa ensin, hitaasti ja hiljaa soiden, hum hum hum, kuin rukous.

Katon yli lentää merimetso. Juna Malmöstä saapuu raiteelle yksi.

Sinitakkinen hahmo kierähtää reunan yli, katoaa hetkeksi näkyvistä ja putoaa sitten ilman halki.

Hänet ottaa vastaan asfaltti, joka on valettu kaksi päivää aiemmin.

Suusta karkaa henkäys, maailma ottaa sen omakseen.

Ihon pinta pettää, päästää luut läpi.

Pudonneella on paljaat jalat, povitaskussa siruiksi hajonnut lasipullo, anikselta ja koiruoholta tuoksuva iho ja kuten ensihoitaja laittaa merkille, niin tummat silmät, etteivät pupillit kunnolla erotu.

Merimetso lekuttaa tyynen merenpinnan yllä, rotta löytää reitin sisäkatolle. Katon alla kaksisataavuotias saarni ravistaa oksiaan, linnut helähtävät lauluun, yhtäkkiä ja yhtä aikaa, kuin olisivat pidättäneet hengitystään.

Unni

2003

JÄÄTIKKÖ NOUSEE edessä kuin valkoisen karhun selkä. Polku mutkittelee moraanirinnettä ylös, päättyy jään reunaan. Kiinnitän piikit vyölle ja tunnustelen jäätikköä. Yöllä satanut lumi on tarttunut jään pintaan, siinä olisi hyvä kulkea. Seison hetken paikoillani ja annan kylmyyden vyöryä ylitse, se kohooa jalkojen alta ja kulkee puistatuksina selkäranka pitkin. Jäätiköiden ilmanalaa on lähes mahdotonta kuvata, se on itsepäistä, ympäröivästä maailmasta irrallaan olevaa kylmyyttä, jonka ymmärtää vasta kun on itse sen keskellä.

Kauempaa katsottuna jäätikkö näyttää puhtaanvalkoiselta, mutta kun sen päälle kiipeää, huomaa pintaan tarttuneen hiilen ja noen, kaiken mustan ja likaisen, ja illuusio särkyy. Hiilen ja noen lisäksi jäätikön päälle kerrostuu sadevettä ja alijäähtynyttä vettä, räntää, rakeita ja lunta; kaikki ne jäätikkö tuntee, kaikista niistä se tekee itseensä uuden kerroksen. Minä tunnen ne kerrokset hyvin, sillä olen kairannut niiden läpi, mitannut niistä hiili-dioksidin määrän, deuterium- ja metaanipitoisuudet. Tiedän, että liikkeessaan jäätikön kerrokset pitävät monenlaista ääntä, ne ulisevat, murisevat ja paukkuvat. Mutta juuri nyt jäätikkö on hiljaa ja antaa minun kulkea pintaansa pitkin. Se on ollut tällä paikalla satoja tuhansia vuosia, ja joskus minusta tuntuu, että minun

kairani ja jääpiikkini huvittavat sitä. Sillä niin kylmä ja järkähtämätön kuin se onkin, vaikuttaa siltä kuin se olisi elossa.

Jäätikön nimi on Penny, ja se on eteläisin Kanadan suurista jäätiköistä. Pennyn sisällä on kuusituhatta neliökilometriä jäätä, joka kesäisin sulaa liikaa eikä leutoina talvina enää kasva. Olen päättänyt selvittää Pennyn sulamisvesien reitit, sillä viime keväänä kuulin sen sisältä purojen solinaa.

Isaac näyttää minulle kartalta jäätikkökaivojen sijainnit. Hän on oppaani jäätiköllä, jo viime vuodesta tuttu. Eilen hän oli minua lentokentällä vastassa, ja lentokentältä ajoimme suoraan hänen toimistolleen, teimme tarvittavat valmistelut, nukuimme lyhyet yöunet.

Otan kompassin taskusta ja nostan sen kartan päälle, punainen nuoli väpättää levottomasti vasemmalta oikealle.

”Et sinä tarvitse tuota. Eivät kompassit toimi täällä. Maantieteellinen pohjoisnapa on niin lähellä”, Isaac sanoo.

Minun pitäisi tietää tuo, ajattelen ja laitan kompassin takaisin taskuun.

Kuljemme pienen matkaa pohjoiseen, kuulemme jäätikkökaivon jo kaukaa, se ulisee hiljaa keskellä valkoista autiutta. Pysähdyn hetkeksi kuuntelemaan sen laulua, sitten kiinnitän köyden vyötäisilleni sidottuihin valjaisiin ja ojennan köyden pään Isaacille. Kuljen varovasti jäätikkökaivon reunalle ja katson sen kierteiseen kitaan. Kaivossa ei virtaa vettä, ei nyt. Nostan kaivon reunalle seitsemän keltaista muoviankkaa, joiden pohjiin olen kirjannut päivämäärän, Isaacin yhteystiedot ja lupauksen palkkiosta.

Pudotan ensimmäisen ankan jäätikkökaivoon, se kieppuu hetken sinisessä spiraalissa ja katoaa.

Kaivon jää on niin sinistä, että se tuntuu määrittävän uudelleen taivaan ja meren värit.

Samanväristä jätää on Pennyn länsireunan suuressa seinämässä, jonka luona tapasin Jonin ensimmäisen kerran.

Siitä on nyt aikaa vuosi ja neljäkymmentä päivää. Olimme silloinkin tutkimassa Pennyä. Olin laskeutunut jäätiköltä muuta joukkoa ennen, sillä en jaksanut enää kuunnella opiskelijoita, jotka vertailivat retkivaatteiden ominaisuuksia, lentojen hintoja ja niiden vuorien korkeuksia, joiden huipuille he olivat kiivenneet. En voinut ymmärtää miksi he puhuivat vähäpätöisistä asioista ja väistivät tärkeän: jään liikkeet, isotooppipitoisuudet, sulavesien virtaukset ja kiteiden ominaisuudet.

Seisoin juuri jääseinän vieressä ja mietin sen värille uutta nimeä, kun huomasin hänet, huppupäisen pojan kiikarit silmillään.

Yritin arvata, mitä hän katsoi. Lintujen ääniä ei kuulunut, eikä vuonon valkoisesta peitteestä erottunut jääkarhuntuturkin kellerystä, olimme jäätikön reunalla kaksin.

Hän seisoi polun vieressä saappaat syvällä lumessa, piteli kiikareita paljain käsin. Kun tulin hänen kohdalleen, hän laski kiikarit ja katsoi minuun. Nyökkäsin ja kuljin ohi, mutta muutaman metrin kuljettuani palasin takaisin.

”Sulla mahtaa olla kylmä”, töksäytin ja ojensin lapasiani hänelle.

Hän tarttui lapsiin ja laittoi ne käsiinsä, hieroi kämmeniä yhteen.

”Kiitos”, hän sanoi.

”Parempi?” kysyin.

”Parempi. Mutta entä sinä?”

How about you, hän sanoi, puhui englantia skandinaavisella korostuksella. Hänellä oli veistokselliset kasvot, korkeat poskipäät ja hyvin tummat silmät.

”Mulla oli kolmet päällekkäin”, vastasin.

”Oletko sinä yksi niistä jäätiköntutkijoista?” hän kysyi.

Nyökkäsin.

”Jon”, hän sanoi ja ojensi kätensä.

Tartuin käteen, tunsin pitkät sormet ja rystysten kohoumat villakirjotun lapaseni läpi.

”Unni.”

”Kiitos lapasista, Unni.”

”Eipä kestä. Mitä sinä näit?”

”En mitään”, Jon vastasi ja katsoi minuun, siristi silmiään jäätikön kirkkaudessa.

”Mistä sinä tänne tulit?” hän kysyi.

”Helsingistä.”

”Miksi tänne? Eikö Euroopassakin olisi jäätiköitä tutkittavaksi.”

”Onhan niitä. Mutta ei tällaisia. Ei se mene niin, että jos on nähnyt yhden jäätikön niin on nähnyt ne kaikki. Jokainen jäätikkö käyttäytyy omalla tavallaan.”

”Puhut kuin ne olisivat eläviä olentoja.”

”Ne käyttäytyvät kuin elävät olennot.”

”Niin ne taitavat tehdä”, Jon myöntyi. ”Tuolla sinisten seinämien välissä kulkee reitti, jota paikalliset metsästäjät käyttävät. Mutta jos kulkee sitä reittiä pitkin, täytyy olla tosi hiljaa, sillä jäätiköt eivät pidä melusta. Jos jää suuttuu, se voi murskata ihmisen sisäänsä.”

”Niinkö?” henkäisin, ja juuri silloin muu ryhmä laskeutui polulle luoksemme. Lähdin ryhmän mukaan, ja kun käännyn katsomaan taakseni, Jon oli nostanut kiikarit takaisin silmilleen eikä kiinnittänyt minuun enää huomiota.

Pudotan jääkaivoon vielä kuusi ankkaa, jokaisen yksitellen. Riisun lapaset ja kuljetan sormia jään pintaa pitkin. Mitä alhaisempi

lämpötila ja mitä suurempi paine, sitä kauniimpaa jäätä syntyy. Mutta kun jää sulaa ja jäätyy uudelleen, jääkiteet kasvavat kokoa ja niiden rakenne muuttuu. Sakarat menettävät terävyytensä, kiteiden väri muuttuu tummemmaksi ja ne alkavat imeä itseensä yhä enemmän lämpöä.

Sama tapahtuu lumelle. Juuri taivaalta pudonnut kylmä lumikide on kaunis, koristeellinen, yksityiskohtainen. Auringon lämmittämä kide taas on kuin savesta muovattu tähti, joka on litistynyt hikoavien kämmenten alla.

Onko sulaminen rikkoutumista, mietin. Vai onko se vain muodonmuutos.

Otan vihon repusta ja tarkistan, että olen kirjannut ylös kaikki tiedot. Järjestelen jäljellä olevat ankat pieneen laatikkoon, suljen repun, nousen ylös ja viiton Isaacille sen merkiksi, että voimme jatkaa matkaa.

LÄHDEMME LASKEUTUMAAN Isaacin kanssa alas jäätiköltä vasta kun ilta on jo pitkällä. Aurinko kumottaa yhä taivaalla lahden takana, edessä aukeaa lumilaikkuinen tundra, joka kauempana muuttuu keltaisten säteiden puhkomaksi mereksi.

Horisontissa siintävät sahalaitaiset vuoret. Mietin, kuinka kaukana ne mahtavat olla. Paikoissa, joissa ei ole puita tai rakennuksia, on vaikea hahmottaa etäisyyksiä. Vaikka kävelisin koko päivän tundraa pitkin vuoria kohti, ne näyttäisivät olevan samassa paikassa, yhtä aikaa kaukana ja lähellä. Kutsun tätä etäisyysväristymää avaran maan harhaksi. Hoksasin avaran maan harhan olemassaolon jo kauan sitten. Lapsena minulla oli tapana kii- vetä aamuisin tunturin laelle ja katsoa alas joelle, missä vesi virtasi lujaa ja hiekkasaaret muuttivat muotoaan virtausten mukana. Joki oli lähellä aina, riippumatta siitä kuinka kauas tunturiin kii- pesin, se näkyi ja kuului minun maailmassani kaikkialle.

Isaac kulkee vierelläni hiljaisena. Hänellä on tummansini- nen pilkkihaalari päällään ja kivääri selässään. Mietin, onko ase ladattu. Oppaat kai kantavat ladattuja aseita, itse lataan ase- en vasta, jos näen karhun horisontissa tai jäljet lumella.

Kuljemme pienen matkaa sinisen jääseinämän viertä. Moottori- kelkat odottavat meitä kapean solan suulla, kyyristelevät jäätikön kupeella kuin kulmikkaat eläimet.

Pakkaamme tavarat rekeen, päällimmäiseksi Isaac jättää kivää- rin. Saan moottorin käyntiin kolmella vetäisyllä, seuraan Isaacia kaksitahtiöljyltä ja sulavalta jäältä tuoksuvaan valkoiseen ääret- tömyyteen.

Mökki kyhjöttää hiljaisena Pennyn itäisellä reunalla, sen sei- nistä on varissut maali. Mökissä on kylmä, paljon kylmempi kuin ulkona. Takan vierellä on valmiiksi pilkottuja puita, ohuita tundrapajun rankoja. Ladon ne takkaan ja sytytän, ja pian tuli

kurottua kohti talven kylmettämää seiiniä. Isaac laittaa kahvin tulelle, ottaa leivät ja kalan esiin.

”Tiesitkö että tuliperäisillä alueilla jäätiköiden sisään voi muodostua järviä?” kysyn Isaacilta.

Hän ei ehdi vastata, sillä puhelimen iloinen melodia täyttää huoneen. Puhelin tosiaan toimii täällä, hämmästyin, maailman reunalla missä edes kompasseihin ei voi luottaa.

”Unni.”

”No Matias täällä hei.”

Olin unohtanut, että on keskiviikko. Isä soittaa aina keskiviikkoisin, jopa silloin, kun olen kaukana poissa. Ostin isää varten kanadalaisen puhelinkortin Iqaluitista.

”No hei.”

”Miten siellä menee?”

”Ihan hyvin. Ollaan Pennyllä taas.”

Isä yskähtää. Tiedän, että hän painaa kämmenen puhelinta vasten vaientaakseen äänen. Korvissani kumisee. Nojaan vasten lämmintä takanreunusta ja ajattelen isää tuvan pöydän ääressä.

Isä juo kahvia punaisesta mukista, jonka sisäpinnassa on pieniä halkeamia. Ikkunan takana kohoaatunturi, maiseman edessä on likaa, talvella tahmeita pakkaskukkia, kaksinkertaisten ikkunalasien väleissä on pumpulia, lattialla raidallinen matto ja puuhellassa tuli. Pihan laidalla tunturikoivut ojentelevat ryhmyisiä raajojaan, tien toisella puolen alhaalla uomassaan virtaa joki, tunturissa maa on paikoin vielä valkoinen.

”Mikä siellä kohisee?” isä kysyy.

”Tuli. Tultiin mökille äsken.”

”Aha, vai niin.” Kuulen, kuinka isä hörppää mukistaan kahvia.

”Onko siellä lunta vielä?” hän kysyy.

”On täällä, ja jäätiköllä varsinkin. Miten siellä menee?”

”Kävin järvillä aamulla.”

”Kalassa?”

”Niin.”

”Oletko padoilla jo käynyt?”

”En vielä. Koska sinä tuletkaan sieltä pois? Koska tulet käymään?”

”En tiedä. Loppukesällä varmaan.”

”Niin. Eihän siihen pitkästi ole.”

”Ei niin. Hei kuule, mä pudotin tänään jääkaivoihin niitä ankoja mistä oli puhetta.”

Isä naurahtaa.

”Olet sinä kyllä kekseliäs.”

”Kaikkea pitää yrittää.”

Avaan takan luukun ja lisään takkaan puita. Ohuet tundra-pajut palavat nopeasti.

”Saitko muuten kirjeen? Ehtikö se tulla ennen kuin lähdit Helsingistä.”

”Ai niin, juu, sain, kiitos”, henkäisen. Puristan puhelinta oikeassa kädessäni, vasemman laitan nyrkkiin, kuljetan peukaloa sorminivelten yli edestakaisin.

”No niin, hei sitten Unni.”

”Hei hei.”

Puhelu katkeaa, isä lopettaa keskustelut aina yhtäkkiä. Laitan puhelimen taskuun ja mietin isää. Ehkä hän menee pihalle nyt, pysähtyy portaille ja sytyttää tupakan, katselee joelle päin, huomaa jonkin uuden pikkulinnun, liian aikaisin muuttaneen.

Ehkä isä lämmittää saunan, ja puita kiukaaseen latoessaan huomaa ikkunalaudalla nököttävät muoviankat, joita uitin ammeessa kauan sitten, ja silloin hän hymyilee.

”Luotat siis siihen, että joku löytää sinun ankkasi Baffininlahdella ja palauttaa ne sinulle”, isä sanoi, kun kerroin hänelle ideastani.

”Niin kai mä luotan. En tietenkään voi tietää miten siinä käy. Mutta kaikkea kannattaa kokeilla. Jos yksikin niistä ankoista saapuu lahdelle, tiedetään heti enemmän siitä, miten vesi jäätiköissä liikkuu”, vastasin.

”Ja sinä tosiaan aiot taas lähteä sinne maailman reunalle tiputtelemaan ankoja railoihin”, isä sanoi.

”Ne on jääkaivoja isä. Ja sekö susta on maailman reuna!”

Isä nauroi.

En sanonut Jonista mitään. En sanaakaan siitä, että minulla oli muitakin syitä palata Baffininsaarelle kuin Pennyn virtausten tutkiminen.

”Minkä takia aloit jäätiköntutkijaksi?” Jon kysyi minulta yhdeksän päivää tapaamisemme jälkeen, kun kävelimme kohti Auyuittuqia, Maata joka ei koskaan sula. Emme olleet menossa mihinkään, kävelimme vain, sillä olimme viettäneet monta päivää sisällä suojassa myrskyltä ja kaipasimme ulkoilmaa. Tartuin Jonia kädestä ja ajattelin jääkarhun poikasia, jotka availivat silmiään lumen alla, ja niiden emoja, joiden vatsaa korvensi nälkä.

”Tahton tutkia sellaista mikä katoaa”, vastasin.

”Miksi?”

”Koska aikaa on niin vähän. Ja meidän pitää saada talteen kaikki se tieto mitä jäätiköissä on. Ajattele, kaikki se lumi ja vesi joka jäätikön pinnalle sataa, puristuu osaksi jäätikköä, tallentuu sen kerroksiin. Ja jokainen kerros varastoi tietoa siitä minkälainen ilmasto sillä hetkellä oli, minkälaisia hiukkasia ilmakehässä lenteli, minkälaista kasvillisuus oli. Niitä kerroksia tutkimalla me voidaan lukea maailmaa jopa neljäsataa tuhatta vuotta taaksepäin.”

”Neljäsataa tuhatta!” Jon hämmästyí.

Tunsin rinnassani ilon läikähdyksen. Olin tehnyt häneen vaikutuksen.

”Mutta jonakin päivänä sitä ei enää ole”, jatkoin. ”Penny-jäätikkö ohenee joka kesä, ja vauhti vain kiihtyy. Jonakin päivänä, yhtenä lyhyenä hetkenä se mitä jäätiköstä on jäljellä humahtaa mereen ja satoja tuhansia vuosia historiaa hajoaa molekyyleiksi. Kun sitä miettii, tuntuu kaikki muu kovin merkityksettömältä.”

Kurotan nyt kohti tulen lämpöä ja mietin, miksi silloin puhuin merkityksettömyydestä, vaikka kaikki mitä koin, sattui sydämeen. Miksi sanoin niin juuri Jonille, jonka kanssa vietetyt päivät olivat täynnä merkitystä, jokainen lause ja katse ja pään nyökkäys, jokainen jaettu tunne ja kosketus, kaikissa niissä oli merkitystä enemmän kuin missään koskaan ennen.

Kylmä pistelee käsissä, vien ne liian lähelle tulta. Huomaan, että Isaac katsoo. Hänen katseensa on rauhallinen, ei erityisen utelias, ennemminkin toteava. Hän ei käännä katsettaan pois, vaikka näkee, että huomasin. Se on uutta. Yleensä ihmiset yrittävät piilottaa tuijotuksensa. Huokaan syvään, laitan lapaset käteen. Käännyn selin Isaaciin, pyöristän selän kuin kilveksi ja hieron sormia villaa vasten. Käteni ovat niin kylmänarat, että luovun lapasista vasta kun lämpötila ylittää viisitoista asetta. Nyt tynkäsormet yrittävät koukistua, tunnen sen haamukipuna siinä kohtaa, missä puuttuvat sormenpäät joskus olivat.

Nousen ylös, puen takin päälle, otan ovenpielestä kiväärin ja repun ja menen ulos. Ulkona puhaltaa pohjoisnavan tuuli, se pyörii mökin ympärillä ja kulkee Pennyn railoissa. Vaikka tuuli on tänään heikko, iholle osuessaan se kylmettää kuin jää.

Kirje, josta isä puhui, on repussa yhä, se tuli sinä aamupäivänä, kun lähdin Helsingistä. Laitoin sen silloin reppuun ja unohdin sinne.

Otan kirjeen esiin, pujotan sormen vasemmasta kulmasta kuoren sisään ja repäisen. Sisällä on ohuelle vaalealle pahville tehty

piirustus ja ruutupaperille kirjoitettu viesti: *Hei Unni! Löysin tämän vintiltä kun etsin katiskaa ja ajattelin, että ehkä tahtoisit sen. Hyvää matkaa! Nähdään taas! Terveisin, Isä*

Piirustus on tehty liiduilla, jälki on rosoista. Piirroksen yläkulmassa on reunoiltaan levinnyt oranssi aurinko. Auringon alla seisoo kaksi hahmoa, tyttö ja poronvasa, ne hymyilevät molemmat. Vasalla on suuri pää ja lyhyet raajat, silminä pienet ruskeat pisteet. Tytöllä on punaiset housut, sininen paita ja pisamaiset kasvot. Taivas on väritetty samalla värillä kuin tytön paita. Paperin alareunaan on kirjoitettu tikkukirjaimin: Martti ja minä.

Pyörityn piirustusta kädessä. Sormiin alkaa taas sattua.

Piirroksen kuvaama maailma on niin totta. Juuri tällaisina minä lapsuuteni kesät muistan: aurinko kiipesi toukokuussa tivaalle ja jäi niille sijoilleen, Martti nukkui takapihan heinikossa, ja pihassa oli hiljaista, öiden valo kiertyi ympärillemme kuin seitti.

Kun olin lapsi, kesä oli kotini. Mutta syksy saapui joka vuosi, vääjäämättä ja ajallaan, sellaiset asiat eivät petä.

En välittäisi muistaa sitä kaikkea nyt. Mutta täällä on samanlainen valo ja samanlainen hiljaisuus. Mereltä puhaltaa raaka tuuli, se työntyy vaatteiden alle, ja puhallus puhallukselta haamukipu kasvaa, kaikissa maailmoissani on kylmä.

VALO LANKEAA pihaan kalpeana, kulkee pitkin eteläseinää ja isän kasvoja. Tai ehkä kalpeus on seinässä ja kasvoissa, valo tavallista. Äiti nostaa laukun takapaksiin, työntää sen seuraksi kaksi rullalle käärittyä patjaa ja käskää minut kyytiin. Avaan etuoven, äiti kääntää avainta virtalukossa.

”Nyt sitten lähdetään.”

Istun etupenkille ja kiinnitän turvavyön. Isä seisoo pihan laidalla, näen hänet auton takaikkunasta lampunvarjostimen ja leivänpaahTIMEN välisestä kolosta. Ikkunaan on liiskaantunut kaksi harmaanvalkeaa yökköstä. Heilutan isälle, mutta isä ei näe, sillä välissämme on koteihin kuuluvia esineitä ja öihin kuuluvia olentoja. Isä riiputtaa päätään, kädet roikkuvat sivulla, näyttää kuin ne venyisivät kohti maata. Haluaisin kysyä, miksi isä näyttää niin surulliselta, mutten ehdi, äiti peruuttaa jo tielle, ja isä kääntyy, lähtee kulkemaan tunturia kohti.

Katselen, kuinka isä häviää koivujen sekaan. Tiedän, että pian hän kulkee kahden tunturin ja yhden suon yli, sillä surullisena hän kävelee paljon. Kun isä kulkee suon yli, hän astuu punaisille sammalille ja väistää vaaleanvihreät eikä pysähdy katsomaan maisemia.

Isolla tiellä äiti kiihdyttää ylinopeuteen, tiedän sen siitä, että auto alkaa pomppia. Painan kasvot kiinni ikkunaan, vauhti tekee maisemasta sumean. Puhallan lasiin hengitysympyrän, piirrän sen keskelle linnun.

Suljen silmät, ja kun herään, ovat puut kasvaneet maiseman eteen.

Olemme ajaneet 1 237 kilometriä etelään, katson kartalta myöhemmin.

Seison pimeällä pihalla, tuuli puhaltaa kasvoille. Valot syttyvät, kuusenpihka tuoksuu.

”Tule hakemaan tavaroita”, äiti sanoo.

Takapaksi naksahdaa tutusti. Nostan repun selkään, se on kulu-
nut ja kellanvihreä, toivon hiljaa mielessäni, etten joudu mene-
mään sen kanssa kouluun.

”Äiti, täytyykö kengät ottaa jalasta kun menee tyhjään taloon?”
kysyn ovella.

”Ei tarvitse.”

Lasken repun olohuoneen lattialle. Talossa haisee oudolle,
ehkä se on tyhjyyden hajua. Äiti kulkee edestakaisin, huoneen
nurkat alkavat täytyä tavarasta, patjarulla suhahtaa auki.

”Ensimmäinen yö nukutaan näillä.”

Hyppään patjalle ja teen kuperkeikan.

”Äiti, katso!”

”Hyvä Unni!”

Teen kaksi kuperkeikkaa etuperin, sitten yhden takaperin,
yhden etuperin ja kaksi takaperin. Patjassa on tummansinisiä rai-
toja, niiden väri muuttuu violetiksi, kun pyörii lujaa. Nousen sei-
somaan, otan paremmat vauhdit, teen kaksi kieppiä peräjälkeen,
patja loppuu, jalkapohjat kumahtavat lattiaan. Pyörryttää.

”Äiti, päähän sattuu.”

”Tuliko autossa huono olo?”

”Ei, se tuli nyt.”

Äiti penkoo kasseja, etsii lääkepaketin ja puukon, leikkaa
tabletin kahtia tiskipöydän päällä. Metallin kirahdaa, saan puolik-
kaista ehjemmän. Laitan lääkkeen kielen päälle, juon vettä suo-
raan hanasta. Suussa huljuu kirpeä yökötys, nielaisen neljä kertaa.
Äiti ravistaa jätesäkin sisältä tyynyn, pöyhii sen sopivaksi, käskee
makuulle ja peittelee. Peitto on painava.

”Äiti miksi otit tämän lyijypeiton?”

”Minkä?”

”Lyijypeiton.”

”Ei se mitään lyijyä ole.”

”Mutta tämän alta ei pääse pois.”

”No, ei tarvitsekaan.”

”Miksi otit tämän mukaan?”

”En tiedä. Ostetaan vaikka huomenna uusi.”

Yritän liikuttaa käsiä, mutta olen jäänyt peiton vangiksi.

”Äiti. Missä Ainu on?”

Äiti menee eteiseen, vetoketju kirskahdaa auki, muovipussi rapisee.

”Tässä.” Äiti sujauttaa pehmokoiran peiton alle ja jää viereen, silittää tukkaa.

Äidillä on pitkät kynnet, ja kun äiti silittää, kynnet tuntuvat päänahassa, ne ovat kovat naalin kynnet, vaikka naalit ovat pohjoisessa ja me olemme etelässä. Kurkkuun nousee pala, särkylääkkeen maku palaa vatsasta kielelle. Oksennan lattialle.

Äiti hakee ämpärin ja rätin, tuo vesikannun, mukin ja hammasharjan. Juon mukillisen vettä. Harjaan oksennuksen maun pois ja syljen hammaspesuvedet punaiseen kulhoon, jossa äiti tavallisesti vatkaa taikinaa. Valahdan takaisin patjalle.

”Yritä nukkua”, äiti sanoo ja ojentaa kättään.

En tahdo silityksiä. Vedän peiton pään yli ja käperryksen kerälle lyijynpeiton alle.

Herään aamuyöllä. Olen vapautunut peitosta, ikkunasta valuu viileää ilmaa iholle. Äiti makaa ikkunan alla patjalla suu auki, suusta purkautuu sylkikuplia ja tuhinaa. Nousen ylös, heilutan päätä puolelta toiselle. Särky on poissa. Nostan Ainun syliin, hiivin lattian yli ja livahdan ulos ovesta. Siellä on jo valoisa.

Rantaan ei ole pitkä matka. Meri aukeaa kallioiden takana

kuin valtava sininen kangas. Kallioiden välissä on hiekkapoukama. Istun hiekkaan ja katselen, kun vesi liikkuu. Merellä on outo liike, se veloo edestakaisin, eikä sillä ole suuntaa. Mietin, mitä tapahtuisi, jos heittäisin Ainun veteen. Palaisiko se aaltojen mukana takaisin?

Joella on suunta. Se laskee Jäämereen, isä kertoi joskus.

Ajattelen ensin jokea. Hiekkasaaria ja pohjakiviä, kiveltä liukastumista ja saappaissa loiskuvaa vettä, matalia kohtia, joissa vesi virtaa lujaa ja muuttuu valkoiseksi. Sitten ajattelen suota, hillankukkia, värikkäitä sammalia, pieniä mustia kuoriaisia ja pehmeitä villoja, äänekkäitä kapustarintoja, jotka näyttävät S-kirjaimelta, kun niitä katsoo aurinkoa vasten. Lopuksi ajattelen tunturia, kivijäkälien kuvioita ja valkokeltaisia vuokkoja, piekanan huu-toa ja jälkiä lumessa.

Käyn selälleni hiekkaan, nostan Ainun mahan päälle ja näytän: taivas on sama.

Riisun kengät ja kokeilen: hiekka on sama.

Hengitän sisään ja ulos, heilutan käsiä kuin eviä: ilma on sama.

Nousen ylös, kiipeän kalliolle ja yritän nähdä mahdollisimman kauas, meren ja maan reunaan asti. Reuna on kaareva, aivan erilainen kuin se maan reuna, jonka näkee tunturista.

Poimin maasta kävyn, nostan sen korkealle pään yläpuolelle ja päästän irti. Käpy kierähtää ilmassa ja putoaa jalkojen viereen.

Maan vetovoima on sama.

KULJEMME ÄIDIN kanssa kadulla. Puristan kädessä kissatarroja, jotka sain lahjaksi äidin uudelta työpaikalta terveystakeskuksesta.

”Vieläkö päätä särkee?” äiti kysyy.

”Ei enää.”

”Se johtui varmaan vain matkasta.”

”Niin. Mutta äiti.”

”No mitä?”

”Eikö me vain voida mennä takaisin? Tai minä voin mennä Rovaniemeltä pääsee postiautolla.”

”Unni, mitä sinä nyt?”

”Ei haittaa vaikka päätä särkee, jos vain pääsen takaisin kotiin.”

Äiti ei sano mitään, tarttuu vain käteeni ja sillittää. Yritän päästä otteesta irti, mutta äiti pitää lujaa kiinni.

”Aluksi muutokset tuntuvat kauhean vaikeilta”, äiti sanoo. ”Mutta sitten, ennen kuin huomaakaan, uudesta ja vieraasta tulee tuttua ja tavallista. Kaikkeen tottuu.”

Mietin, mitä sitten tapahtuu, kun tottuu. Muistan, että äiti sanoi isälle kerran nämä samat sanat, sinä totut kyllä.

”Ei sellaiseen voi tottua”, isä vastasi.

”Kyllä voi. Kaikkeen tottuu.”

”Ei. Sinä et ymmärrä. Minä olen osa tätä maata.”

”Älä viitsi olla noin dramaattinen.”

”Mutta se on totta. Minua ei ole olemassa missään muualla kuin täällä.”

”Ei edes meidän kanssa? Sinäkö lakkaisit olemasta, niinkö?”

”Sinä et ymmärrä.”

”En, en tosiaan ymmärrä.”

Makasin selälläni sängyssä ja keikutin Ainua mahan päällä. Katselin verhojen raosta tulevaa ilta-auringon sädetä, kuulin kuinka äiti käveli huoneen halki, kantapäät napsuivat lattiaan.

”Ehkä lähteminen tekisi sinulle hyvää.”

”Millä tavalla muka”, isä kysyi.

”Näkisit jotakin muutakin kuin tämän kylän. Jotakin muuta kuin... ehkä sinä uudessa paikassa lakkaisit viimein hautomasta menneitä.”

En kuullut enempää, lasi helähti, isä oli avannut ikkunan, jota-kin lensi ulos.

”Tämä on paras paikka maailmassa”, kuulin isän huutavan.
”Jos et sitä käsitä, niin lähde sitten.”

Kuljemme puiston viertä. Puistossa kasvaa värikkäitä kukkia riveissä, ja kukkien keskellä on suihkulähde. Lähteen vesi vaah-
toaa niin kuin tukanpesuvesi saunan lattialla ennen kuin se ka-
toaa pienestä raosta maahan.

”Nyt mennään ostamaan sinulle uusia vaatteita”, äiti sanoo ja
vetää minua perässään.

Ylitämme suojatien, seisomme korkean rakennuksen edessä.
Liukuovet aukeavat edessämme. Kaupassa tuoksuu samalle kuin
uudessa kodissa, oudolle ja vähän pistävälle, muttei kuitenkaan
pahalle. Kuljeskelen ympäri kauppa, silittelen punaisia pörrö-
villapaitoja ja kuljetan sormia pitkin vakosamettihousujen lah-
keita. Housujen vieressä on reppuja korissa. Muistan vanhan kel-
lanvihreän repun, vatsassa muljahtaa.

”Ovatko nämä hyvät?” äiti kysyy. Hän roikottaa edessäni rus-
keaa takkia ja vaaleansinisiä farkkuja.

”Varmaan joo.”

Näytän äidille reppua, jossa on ohuet kantohihnat ja muovi-
nen painokuva. Kuvassa valkoinen hanhi lentää sinisellä taivas-
kankaalla, sen selässä istuu pieni poika.

”Saanko minä tämän?”

”Saat.”